

ТЕКСТ. ДИСКУРС

**СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ КОНТРАСТИВІВ
У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО**

doi: 10.12958/2227-2631-2019-2-41-119-128

Надія Бобух,

*доктор філологічних наук, професор кафедри
української, іноземних мов та перекладу
Вищого навчального закладу Укоопспілки
„Полтавський університет економіки і торгівлі”
<https://orcid.org/0000-0001-7879-8639>*

У статті проаналізовано семантико-стилістичні функції антонімічних лексем у мовотворчості І. Нечуя-Левицького – одного з великих майстрів художньої оповіді (на матеріалі повісті „Над Чорним морем”).

У результаті проведеного дослідження встановлено, що за допомогою контрастивів І. Нечуй-Левицький передає любов позитивних персонажів (Віктор Комашко, Надя Мурашкова) до рідного краю, рідного народу, віру в краще майбутнє й показує лицемірство, жорстокість і деспотичність негативних героїв (Селаброс, Фесенко). Лексичні опозиції автор використовує також для створення контрастних характеристик персонажів, зокрема Сані й Наді, протиставлення яких проходить через увесь твір. Із метою створення полярних портретних характеристик, зокрема для опису національного вбрання й зовнішності персонажів, художник слова вживає також епітети на означення контрастних ахроматичних кольорів.

Засвідчено продуктивність антонімічних лексем, що характеризують зовнішній вигляд персонажів повісті; психічний стан, емоції, почуття та ін. Контрастний психічний стан персонажів увиразнюють оксиморонні синтагми, ґрунтовані на використанні емотивно-оцінних лексем. Виокремлено конструкції з заперечною часткою *не*, які є характерною рисою ідіолекту І. Нечуя-Левицького й виконують у повісті семантико-стилістичні функції увиразнення контрастних дій та станів індивідуума, надають тексту емоційної виразності. В аналізованому художньому творі зафіксовано контекстуальні антоніми, які дають змогу створювати індивідуальні антитези, що розкривають оригінальне світосприймання автора. Простежено вживання антонімічних лексем, зокрема субстантивної опозиції *земля – небо*, у пейзажних описах, які виконують у повісті важливу естетичну роль.

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що лексичні антоніми в повісті І. Нечуя-Левицького „Над Чорним морем” є продуктивним засобом зображення полярних персонажів, увиразнення контрастних дій і станів, елементом пейзажотворення.

Ключові слова: загальномовні й контекстуальні опозиції, оксиморонна синтагма, семантико-стилістична функція, фразеологічна одиниця, художня оповідь.

The article researches semantic and stylistic functions of antonymous lexemes in I. Nechui-Levytskyi's artistic works, one of the greatest masters of artistic stories (on material of the story „Above the Black sea”).

As a result of the research carried out it is established that by means of oppositions I. Nechui-Levytskyi expresses love of positive characters (Victor Komashko, Nadiia Murashkova) to their land, native people, faith in the best future and shows hypocrisy, cruelty and despotism of negative heroes (Selabros, Fesenko). An author also uses lexical oppositions for creation of contrasting descriptions of characters, in particular Sani and Nadi. Their contrasting goes through the whole work.

The productivity of antonymic lexemes which characterize appearance of characters, their mental conditions, emotions, feelings is identified. The contrasting mental condition of characters is underlined by oxymoron syntagms, grounded on the use emotional and evaluative lexemes. Constructions with a negative particle *not* are selected. These constructions characterize I. Nechui-Levytskyi's artistic works and have semantic and stylistic functions in the story, underline contrasting actions and states of characters, bring emotional expressiveness to the text.

The analysis of the actual material discovered that lexical antonyms in I. Nechui-Levytskyi's story “Above the Black sea” were the productive means of describing polar characters, underlining their contrasting actions and states, as well as they were the elements of describing landscape.

Key words: artistic story, language and contextual oppositions, oxymoron syntagm, phraseological unit, semantic and stylistic function.

Вступ. Творчість видатного письменника-демократа Івана Нечуя-Левицького, який у художніх образах представив історію українського суспільства другої половини ХІХ – початку ХХ ст., його соціальні, національні та мовні проблеми, збагатила національну культуру, літературу й літературну мову. У лінгвістичних розвідках про мову художніх творів Івана Нечуя-Левицького, зауважує Л. Мялковська, увагу зосереджено на мовних джерелах, які живили творчість письменника, на стилістичних засобах, властивих його художньо-оповідній манері, на структурних ознаках авторського тексту, до яких належать пейзажні та портретні описи (Мялковська, 2013, с. 25).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мові художніх творів видатного українського письменника Івана Нечуя-Левицького, у центрі

уваги якого була боротьба за соціальні й національні права народу, за освіту й демократичні свободи, присвячені наукові студії С. Бирик (Бирик, 2013, с. 45 – 54), С. Єрмоленко (Єрмоленко, 2009, с. 119 – 130; 2013, с. 6 – 15), Ж. Колоїз (Колоїз, 2009, с. 148 – 157), Л. Мялковської (Мялковська, 2013, с. 19 – 29; 2015, с. 110 – 117; 2017, с. 77 – 85), Є. Пилипенка (Пилипенко, 2013, с. 46 – 51) та ін.

Досліджуючи лінгвопоетику пейзажотворення в етюді Івана Нечуя-Левицького „Ніч над Дніпром”, С. Бирик зазначає, що це один із показових для стилістики письменника творів, „поетика якого відображає поєднання фольклорного, міфологічного та реалістичного напрямків у словесній репрезентації сегментів українського простору” (Бирик, 2013, с. 54).

Художні твори митця з погляду виявлення в них мовно-естетичних знаків національної культури проаналізувала С. Єрмоленко. Дослідниця робить висновок, що „мовно-естетичні знаки, які увійшли в історію української літературної мови та національної культури з мовотворчістю І. Нечуя-Левицького, несуть у своєму змісті архетипні ознаки ліричного, епічного, гумористичного мовомислення українського народу” (Єрмоленко, 2009, с. 130). У статті „Етнокультурний та соціальний зміст художньої оповіді Івана Нечуя-Левицького” С. Єрмоленко розкрила особливості слововживання письменника на матеріалі реалістичної повісті „Причепи” (Єрмоленко, 2013, с. 6 – 15).

Діалектна основа художньої мови І. Нечуя-Левицького була об’єктом лінгвістичних розвідок Є. Пилипенка (Пилипенко, 2013, с. 46 – 51) та Ж. Колоїз (Колоїз, 2009, с. 148 – 157).

У наукових студіях Л. Мялковської основну увагу зосереджено на аспектах дослідження мови творів І. Нечуя-Левицького, зокрема на етнокультурному аспекті, на філософії мовного образу європейського українця та ін. (Мялковська, 2013, с. 19 – 29; 2015, с. 110 – 117; 2017, с. 77 – 85).

Мета пропонованої статті – проаналізувати семантико-стилістичні функції антонімічних лексем у мовотворчості І. Нечуя-Левицького – одного з великих майстрів художньої оповіді (на матеріалі повісті „Над Чорним морем”).

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: 1) виокремити семантично протиставлювані лексеми в повісті „Над Чорним морем”; 2) схарактеризувати найпродуктивніші опозиції; 3) визначити стилістичні функції антонімічних лексем як засобу створення контрасту.

Матеріалом дослідження є контрастиви з семантично протиставлюваними конституентами, зафіксовані в художньому творі І. Нечуя-Левицького „Над Чорним морем” (І. Нечуй-Левицький, 2004 – далі зазначаємо лише сторінку).

Методи дослідження. У статті використано описовий метод, який передбачає систематизацію й аналіз мовних одиниць із подальшою

конкретизацією на фактичному матеріалі, метод компонентного аналізу – для дослідження лексичної семантики антонімів, метод лінгвостилістичного аналізу – для визначення стилістичних функцій опозицій.

Виклад основного змісту. У реалістичній повісті „Над Чорним морем”, опублікованій у 1890 році, як і в повісті „Хмари” (1874), привернуто увагу до важливих проблем суспільного життя, зокрема до теми української інтелігенції, зроблено спробу змалювати постать „нової” людини. „Словник мови письменника і структура художньої оповіді, насиченої інтонаційно багатими, індивідуалізованими репліками персонажів, оцінними авторськими монологіями, наголошує С. Єрмоленко, дають змогу читачеві не лише зануритися в конкретні побутові ситуації, пізнати народні звичаї, обряди, а й оцінити ширший погляд письменника на етнокультурні й соціальні явища тогочасного суспільства, які позначилися на долях, характерах конкретних людей” (Єрмоленко, 2013, с. 6).

Автор змальовує героїв повісті Віктора Комашка й Саню Навроцьку як представників українофільської суспільно-політичної течії, котрі просвітницькою діяльністю відкривали народу перспективи нового, вільного життя. Простежуємо чіткий поділ персонажів на позитивних і негативних. З авторською симпатією змальований учитель кишинівської гімназії Віктор Комашко, який висловлює погляди, близькі до переконань Радюка (повість „Хмари”): *Чесний, правдивий, дуже нервовий на вдачу, він просто й сміливо виявляв свої думки, свої гадки, не здержувався в словах ні перед ким... Перед нечесними людьми він більше од усього не міг вдержати течії красномовного слова, й говорив сміливо, й просто нехтував ними, й ненавидів їх. Комашко, син небагатого батька, зріс в степах, любив свої степи, любив народ, був народовцем, любив українське слово, бажав щастя й добра своєму народові (с. 367); – Люблю життя, люблю ворушню, люблю заглядати уперед, сподіватись чогось кращого, ждучи з нетерплячкою. Летів би туди, злився з тим життям, та... люблю дуже рідний край... А наше життя? мертвота, однаковість, однотонність... Ні руху, ні свіжої думки: **будень, усе будень**, – і не знаю, коли те **свято** буде? (с. 368).*

За допомогою протиставлень *ненавидів – любив; мертвота, однаковість, однотонність, будень – рух, свіжа думка, свято* автор передає любов Віктора Комашка до рідного краю, рідного народу, його віру в краще майбутнє.

Головний герой повісті готовий віддати життя за щастя для рідного народу: – *Добре **жити** для себе, але сто раз вище й краще **жити** ще й для других людей, нести між люди добро, розсипати гуманні ідеї, дбати за людське щастя, **жити** для високих ідей і **вмерти** за їх, – знов обізвався Комашко, неначе розмовляючи сам з собою (с. 485).*

Комашко прагне наблизити час, коли зникне ворожнеча між людьми: – *Я гаряче бажаю, щоб настав той час, коли дві ворожі армії зійдуться та й розійдуться, не схотять битись...* (с. 408).

Авторську симпатію простежуємо й у змалюванні зовнішності Наді Мурашкової. Письменник використовує опозицію *білий – чорний*, конституенти якої вживаються як постійні народнопоетичні епітети (*біле тіло, білі руки, біле личко, білі плечі, чорні коси, чорні брови*). „Як і в будь-яких постійних епітетах, відзначає С. Єрмоленко, у названих означеннях переважає не конкретна семантика, а узагальнена позитивна оцінка краси” (Єрмоленко, 1999, с. 71). Приміром: *Мурашкова була красуня щирого класичного типу. Матове біле лице було ніби виточене з слонової кості; пишні великі темні очі були блискучі, неначе лили з себе світ. Густі, чорні брови були наче намальовані пензлем на чистому чолі* (с. 338).

Як і Віктор Комашко, вона мріє про щастя для свого народу: – *Продали крамницю, то й добре зробили, – сказала Надя. – Не знаю, як ви думаєте, а я думаю, що магазини, крамниці, залізні дороги повинні бути громадським, а не особовим добром, інакше це буде зловжиток, експлуатація однією особою цілої громади* (с. 356).

За допомогою контрастних лексем І. Нечуй-Левицький підкреслює, що характер у Наді Мурашкової нестійкий: *Мурашкова мала вдачу нерівну: часом була тиха, мовчазна, а часом нервова, говорюча* (с. 338).

Лексичні опозиції автор використовує також для створення контрастних характеристик персонажів, зокрема Сані Навроцької та Наді Мурашкової: *Золотий одлиск сипався на Саню, і делікатна білява Саня поруч з чорнявою Надею здавалась йому [Комашкові] небесним херувимом* (с. 446).

Протиставлення цих персонажів проходить через увесь твір. Приміром, змальовуючи їхні портретні характеристики, І. Нечуй-Левицький використовує контрастні ахроматичні кольороназви *білий – чорний*: – *Бач, які в тебе, Саню, біленькі ручки!* – сказала Мурашкова. – *Ти все коло книжок. А глянь лишень на мої руки. Правда, чорні, зашкарублі та шерсткі? Мурашкова притулила свою смугляву руку з довгими тонкими пальцями до Саниних білих пухленьких ручок. Одличка була така, як між сільською паляницею та французькою булкою* (с. 502).

У плані різкого контрасту описані в повісті також уподобання Сані й Наді: – *Надю, застели-бо стіл білою скатертею! Я люблю білий колір, – сказала Саня, – в йому є щось ідеальне, ідеально чисте. – Вже й в тебе смак! Чорний колір кращий. Я люблю чорний цвіт, – сказала Надя* (с. 349); – *Не люблю я таких грізних гострих очей: такі очі мені не уподобні, – сказала Саня. – Знаю за це. Тобі подобаються очі голубині, смиренні, а мені подобаються от такі гострі й навіть жорстокі очі: в їх є якась сила, мужність; в їх світиться завзяття, воля, запал серця, – сказала Мурашкова* (с. 340).

Принципу протиставлення дотримується І. Нечуй-Левицький і в змалюванні вчителів Комашка та Фесенка: „Ну, Харитоне Кириловичу! Тепер начувайся! Маєш два зяті, як два духи коло себе; один „**одесную**”, другий „**ошую**”; один **світлий**, другий **темний**! Як я носитиму тоді свою маишкару? Оце! Ова! Гм. Хіба вже жінка навчить...”, – думав Навроцький... (с. 527).

Опозиції одесную (праворуч) – ошую (ліворуч), світлий – темний, ужиті для протиставлення Комашка й Фесенка (зятів Харитона Кириловича Навроцького), пов’язані з народними повір’ями про лівий і правий бік (із правої руки людини знаходиться добрий ангел, із лівої – злий).

Негативний персонаж повісті грек Аристид Селаброс, який у складних ситуаціях прикривається гучними фразами, прагнучи завоювати прихильність Надії Мурашкової, виголошує монолог про дівочі очі, ґрунтований на антитезі: – Бачив я дівочі очі, і не можу їх ніколи забути, – почав знов Селаброс, – в їх є ніби одлиск краси й пишності натури, і разом з тим в їх виявилась уся краса людської душі: в тих очах то світе **веселий** світ **ранньої** зорі, то **смутий** блиск **вечірньої** зірки, то горить гарячий промінь сонця... Злине **радість** на серце, – і з очей ллється веселий світ, сиплється іскрами, дрижить маревом; впаде **смуток** на серце, і виступить в очах сльоза... (с. 363).

За допомогою антонімів *ангел – демон* (добра, лагідна людина – людина, яка уособлює який-небудь порок, пристрасть і т. ін.) І. Нечуй-Левицький розкриває лицемірство, жорстокість, деспотичність Селаброса: *Мурашкова глянула на його [Селаброса] й не впізнала його: очі стали ласкаві, тихі, неначе благали її, рум’яні уста склались жалібно, з очей виступили сльози, як у дитини. Перед нею стояв вже не **демон** страшний, а **ангел** тихий, ласкавий, пишний красою небесною* (с. 515).

Контрастну семантику опозиції *ангел – демон* увиразнюють художні означення до її конститuentів, які репрезентують протилежну оцінність: *тихий, ласкавий, пишний красою небесною – страшний*.

Показовим є також використання семантично протиставлених лексем на означення полярних почуттів, психічних процесів, емоцій, душевного стану персонажів повісті (*веселий – сумний, смутий, жалібний; засміятися – заплакати; любити – ненавидіти; радість – горе, страждання, муки та ін.*): *Комашкові стало жаль Сані, але він зрадів од надії: Саня ще й раз не одкривала перед ним своєї душі. Він глянув в очі. **Веселі** очі стали **смути** та **жалібні*** (с. 411); *Думи її [Наді] перелетіли в ті щасливі часи, коли вона не зазнала життя з його **радощами** і з його **горем*** (с. 539).

За допомогою опозицій автор передає емоційну реакцію Надії Мурашкової на зраду Селаброса: – *Через вас я зазнала **рай** серця, через вас я зазнала й **пекло**, й пекельні муки. Ви мене дурили ідеалами. Ви фразер, граєтесь гарними словами, високими ідеями, а я вам поїняла віри... Ви нікчемна людина, – крикнула Мурашкова. – Я думала, що*

матиму в вас підмогу, знайду поміч, а ви... Вона **заплакала** й згодом **засміялась**. В неї думки плутались, як в тумані. Вона говорила, перемішувала ласкаві слова з лайкою та прокляттям, то **благала**, то **проклинала** (с. 522).

Контрастний психічний стан персонажів увиразнюють оксиморонні синтагми, ґрунтовані на використанні емотивно-оцінних лексем: *Всі засміялись. Саня Навроцька **зареготалась** **крізь** **сльози*** (с. 391); – *І, певно, стане швидко банкіром в Одесі, – з **гірким осміхом** обізвалась Мурашкова. – Пуста людина, але за себе добре дбає! Я за це довідалась, та, на моє горе, вже пізно...* (с. 540).

І. Нечуй-Левицький уживає антонімічні лексеми в пейзажних описах, які виконують у повісті важливу естетичну роль: *Кругом не дуже **широкої** долини стояли гори, перетяті **узенькими** щілинами... Під горами в тіні біліло село Боюкани, біліла церковця. На горах і **попід** горами зеленіли виноградники, садки з волоських горіхів, абрикосів, черешень, біліли невеличкі молдавські хати, розкидані в виноградниках. Над долиною повіало спокоєм та свіжістю майського вечора* (с. 360).

В описах природи простежуємо продуктивність субстантивної опозиції *земля – небо* як складника пейзажних зображень. Так, конкретно-чуттєву картину літнього вечора над лиманом автор змальовує, використовуючи художні означення до компонентів зазначеної опозиції. Епітети-кolorативи *синє-синє, гарячо-фіолетове* (небо), асоціативно-образні порівняння *неначе оперезане фіолетовим та червонуватим поясом; неначе перська темно-синя матерія*, які підкреслюють колір неба, передають захоплення героя красою української природи, гармонійне злиття з нею й допомагають викликати в уяві читача зображений у повісті вечір на Дністровому лимані: *Лежу догори лицем і дивлюсь на широке **небо**. Надворі тихо, як в хаті: усе ніби притаїлось, замерло; нігде не чути ні згуку, ні людського гомону. Гарно, як в раю! Жара спала. Лиман дише прохолодою на гарячу **землю**. Я не зводжу очей з **неба**. Воно синє-синє й прозоре, а внизу кругом над **землею** гарячо-фіолетове, неначе оперезане фіолетовим та червонуватим поясом. **Небо** стає все синіше й темніше. От зорі висипались густо-прегусто, неначе зерна пшениці на засіяній ріллі. Усе **небо** обсіпане зорями, неначе перська темно-синя матерія, заткана золотими цятками* (с. 399 – 400).

Типові для мовотворчості І. Нечуя-Левицького й персоніфіковані протиставлювані образи, адже людське буття невіддільне від навколишнього світу. Наведемо приклади метафоричних сполучень, у яких номінації *земля – небо* передані через конкретно-чуттєве зображення, що створює зорові й слухові картини: *І **небо**, й **земля**, і вода неначе вбрались в найдорожчі прикраси й ждуть, щоб стрічать царя неба й землі – ясне сонце* (с. 407); *Питання наступують на людину, як осінні чорні хмари. І **небо** ставить питання, і **земля**, і люде, і народ, і наука, і політика, і економія* (с. 456).

Функціонально навантажені в повісті генітивні індивідуально-авторські метафори, ґрунтовані на антонімічних лексемах, які відзначаються нетрадиційністю асоціативних зв'язків: *цар неба і землі* (с. 407); *богиня заходу і сходу* (с. 423); *страждання й радощі серця* (с. 537); *сліди мого сміху й моїх мук серця* (с. 537).

У досліджуваних контекстах засвідчено також контекстуальні антоніми на зразок: *проза – поезія, Бог – чорт, велика – нікчемна, життя – могила, рідна – чужісінька, сонце – хмари, трудний – легенький* тощо. Приміром, автор уживає опозицію *проза – поезія* для протиставлення буденності, одноманітності чомусь величному, піднесеному: – *Фесенко зареготався, обертаючись до Сані Навроцької, і промовив: – Ой проза, проза! Що ви скажете, Олександро Харитонівно? – Нічого не скажу, – обізвалась Саня. – Що одному в житті проза, то другому здається високою поезією...* (с. 389).

Лексеми *Бог – чорт* можна розглядати як антонімічні, протиставлені за ознакою добро / зло в такому контексті: – *В кожній людині, одколи світ животіє, сидить трохи чорта, трохи й Бога або в декого й багато Бога; і той Бог вижене колись чорта та й прожене його на очерета та болота, – сказав Комашко* (с. 408 – 409).

Такі контрасти дають змогу створювати індивідуальні антитези, які розкривають оригінальне світосприймання автора.

У досліджуваному художньому творі, як і в повісті „Хмари”, простежуємо символічне протиставлення *світло – темрява* в монолозі учителя кишинівської гімназії Комашка – наступника Радюка: *Якийсь чорний хаос скрізь бачу я в сучасному житті; темрява вкриває наш пишний край і не пускає світу. Скрізь повіває чимсь мерзлим, вогким, як з глибокої мокрої ями. Але бачу, що вже блищить світ вольної європейської мислі... і він освітить той хаос і виявить усі темні його закутки. Засвіти ж, світе мислі, в тій імлі і розжени чорні хмари! Засяй гарячим сонцем і поведи за собою пишний, літній день* (с. 536).

Наведений уривок побудований на контрасті: з одного боку, *чорний хаос, темрява, темні закутки, імла, чорні хмари*, з другого – *світ* (у значенні світло), *сонце*. В основі розгорнутої антитези лежать символи *світло – темрява*, використані для протиставлення прогресивного й реакційного періодів у житті суспільства, для протиставлення розуму й освіченості невігластву й культурній відсталості. Контраст однопланових щодо характеру асоціацій понять дає змогу авторові створити надзвичайно образні картини.

Крім лексичних опозицій, фіксуємо фразеологізми з антонімічними складниками: *з ранку до вечора, і нашим і вашим, ні се ні те, ні в сих ні в тих, ні сіло ні впало* та ін. Так, за допомогою фраземи *і вашим і нашим* автор передає безпринципність, догідливість і хитрість негативного персонажа грека Селаброса: *Селаброс писав кореспонденції в усякі газети: і в ліберальні і в неліберальні, як траплялось. Коли часом не приймали його писання в ліберальну газету, він перероблював його*

в інший спосіб і посилав в неліберальну газету, лаяв те, що передніше вихваляв. За добрі гроші він писав „і нашим і вашим” і таки добре гнув свою гнучку душу на всі лади (с. 413).

Використовуючи фразему *ні в сих ні в тих*, І. Нечуй-Левицький змальовує неприємну ситуацію, у яку потрапив ще один негативний персонаж повісті – учитель одеської гімназії Фесенко: – *А мене вразила ваша нахабність і наглість*, – сказала Саня. І вона крутнулась назад і ханком побігла назустріч до Мурашкової. Фесенко зостався *ні в сих ні в тих* (с. 440).

Конструкції з заперечною часткою *не*, які є характерною рисою ідіолекту І. Нечуя-Левицького, виконують у повісті семантико-стилістичні функції увиразнення контрастних дій та станів індивідуума, надають тексту емоційної виразності: – *„Прощай, мій спокою! Час турбот вже настає, йде й мене не мине”*, – думала Саня, сідаючи обідать. Вона *обідала, як не обідала*. Смак пропав (с. 454); Надя знала, що Селаброс прийде, *доконче* прийде. Час наближався. „Що мені робити? Чи *вийти* до його в парк, чи *не вийти*?” (с. 512).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, загальномовні й контекстуальні опозиції в повісті І. Нечуя-Левицького „Над Чорним морем” виконують різноманітні семантико-стилістичні функції, є засобом створення контрасту.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні семантично протиставлюваних лексем на матеріалі гумористичних творів І. Нечуя-Левицького.

Література

- Биби́к, С. (2013). „Та ніч, як Божий рай” (лінгвопоетика пейзажотворення у творі Івана Нечуя-Левицького „Ніч над Дніпром”. *Культура слова*. Вип. 79. С. 45 – 54.
- Єрмоленко, С. Я. (1999). *Нариси з української словесності (стилістика та культура мови)*. К.: Довіра, 431 с.
- Єрмоленко, С. Я. (2009). *Мовно-естетичні знаки української культури*. К.: Ін-т укр. мови, С. 119 – 130.
- Єрмоленко, С. (2013). Етнокультурний і соціальний зміст художньої оповіді Івана Нечуя-Левицького. *Культура слова*. Вип. 79. С. 6 – 15.
- Колоїз, Ж. В. (2009). Глибоко народний (про діалектні особливості мови творів І. Нечуя-Левицького). *Лінгвістика*. № 2. С. 148 – 157.
- Мялковська, Л. (2013). Про аспекти дослідження мови творів Івана Нечуя-Левицького. *Культура слова*. Вип. 79. С. 19 – 29.
- Мялковська, Л. (2015). Мова художніх творів І. Нечуя-Левицького: етнокультурний аспект. *Лінгвостилістичні студії*. Вип. 3. С. 110 – 117.
- Мялковська, Л. (2017). Філософія мовного образу європейського українця в прозі І. С. Нечуя-Левицького. *Укр. мова*. № 3. С. 77 – 85.

Нечуй-Левицький, І. (2004). *Хмари. Над Чорним морем. Повісті*. К.: Дніпро, 552 с.

Пилипенко, Є. (2013). Діалектне джерело мови прозових творів І. Нечуя-Левицького. *Дивослово*. № 11. С. 46 – 51.

Стаття надійшла до редакції 13.06.2019 р.

Прийнято до друку 14.06.2019 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Глуховцева К. Д.